

Luokės valsčiaus valdyba apie 1926-uosius metus. Viduryje – Jagminas, jam iš dešinės – sekretorius šaulys Sudaris, atskirai stovi Kostas Sudaris. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš Gaulėnų muziejaus rinkinių

VALDŽIOS ĮSTAIGOS, NUSIKALTIMAI IR NELAIMĖS

REGINA STONKUTĖ-ŽUKIENĖ

Tarpukario metais būdavo renkama valsčiaus taryba. Jos nariu yra buvęs ir mano senelis Kazimieras Juškevičius. Taryba rinkdavo viršaitį ir skirdavo ar rinkdavo seniūnus. Viršaičių yra buvęs dvarininkas J. Kirlys, keletą metų – stambus ūkininkas P. Atkočaitis. Luokės seniūno pareigas ilgą laiką ėjo Varnių gatvėje gyvenęs Mironas. Seniūnas gyventojams įteikdavo mokesčių pranešimus, informaciją apie įvairius valdžios parėdymus. Mironas, matyt, buvo kairysis, nes, 1940 m. atėjus bolševikams, sakė, kad tokios valdžios laukė visą gyvenimą. Deja, jis nežinojo, kokią tragediją jo šeimai paruošė likimas.

Nepriklausomybės metais valsčiui pastatyta naują namą. Jame buvo raštinė, viršaičio kabinetas, salė su scena ir butas valsčiaus sekretoriui. Valsčiaus sekretorius buvo svarbus asmuo. Šias pareigas yra ėjęs P. Vasiliauskas. Kai jis mirė, 1931 m. buvo paskirtas Liniauskas, o kai šį iškėlė į Varnius, – A. Niemčiauskis, šalia miestelio, Gudiškėje, turėjęs savo ūkį. Be to dar dirbo sąskaitininkas bei dar koks pagalbininkas, nes valsčius buvo didelis, čia dirbantys žmonės turėdavo iš gyventojų surinkti mokesčius, rūpintis keliais, švietimo ir kitais valsčiaus gyventojams aktualiais reikalais.

Labai svarbi miestelio įstaiga buvo policijos nuovada. Joje dirbo nuovados viršininkas, du policininkai ir daboklės sargas. Nuovada veikė Telšių gatvėje buvusiame Puplausko name. Čia gyveno ir nuovados viršininkas. Viršininku dirbo K. Atkočiūnas, o jį iškėlus į Žarėnus, – A. Sūdintas. Policininkais yra dirbę Truška, Abromavičius ir keletas kitų vyrų. Policininkai palaikė viešąją tvarką, gaudė vagis ir kitus nusikaltėlius, naminukės gamintojus.

Luokės valsčiuje buvo keletas peštukų, kurie mėgdavo kelti netvarką jomarko ar turgaus dienomis. Esu mačiusi, kaip pro mūsų namą policininkai į daboklę veda susikrūvinius vyrus, kurie ginčus bandydavo spręsti kumščiais ar net peiliais. Juos uždarydavo į daboklę, kad atvėstų. Ryte beveik visada paleisdavo. Daboklė dažniausiai būdavo tuščia ir sargas Lukauskas mažai teturėdavo darbo.

Plėšikų Žemaitijoje buvo nedaug. Garsėjo tik vienas Rickus, apie kurį rašė laikraščiai. Labai jo bijojau, tad vis pasižiūrėdavau, ar nakčiai durys gerai užsklęstos.

Įsimintinas Luokėje 1933 ar 1934 m. įvykdytas nusikaltimas. Mockaus alksnyne vykusioje gegužinėje buvo išprievartauta nebylė mergina. Nusikaltėlių tuoj pat išaiškino.

(Nukelta į 52 p.)

IŠKILŪS LUOKĖS KRAŠTO ŽMONĖS

(Atkelta iš 49 p.)

1967 m. baigė Luokės vidurinę mokyklą, 1972 m. – Maskvos pilotų-instruktorių mokyklą. 1972–1993 m. dirbo Telšių aviacijos sporto klube. Žemaičių kultūros draugijai vadovauja nuo 1987 metų.

KLEIVA VYTAUTAS

Pedagogas, visuomenės ir valstybės veikėjas. Gimė 1959 m. lapkričio 9 d. Telšiuose. 1978 m. baigė Luokės vidurinę mokyklą, 1982 m. – Valstybinės konservatorijos Klaipėdos fakultetą, kur įsigijo muzikos mokytojo, choro dirigento specialybę.

1982 m. dirbo dėstytoju Telšių kultūros mokykloje, kurį laiką buvo Telšių miesto centrinės ligoninės choro vadovas, Telšių rajono Viešvėnų kultūros namų kaimo kapelos vadovas, „Masčio“ dainų ir šokių ansamblio akompaniatorius, Telšių „Džiugo“ vidurinės mokyklos muzikos mokytojas. Jo vadovaujami kolektyvai buvo nuolatiniai rajono bei šalies dainų švenčių dalyviai. Nuo 1996 m. dirbo UAB „Gvidonas“ direktoriumi. Tais metais tapo Lietuvos socialdemokratų partijos Telšių rajono skyriaus nariu ir tarybos nariu. 1997–2000 m. vadovavo Telšių rajono Nevarėnų vidurinei mokyklai. 2000–2007 m. buvo Telšių rajono savivaldybės Švietimo skyriaus vedėjas, 2003 m., 2007–2011 m., 2011–2015 m. ir 2015 m. – Telšių rajono savivaldybės tarybos narys. 2007 m. buvo išrinktas Lietuvos socialdemokratų partijos Telšių skyriaus pirmininku. 2007–2011 m. dirbo Telšių rajono savivaldybės mero pavaduotoju, nuo 2011 m. – Telšių rajono savivaldybės meru. Mirė 2015 m. liepos 10 d. važiuodamas iš Vilniaus į Telšius.

KLIKŪNIENĖ VANDA

Valstybės ir politikos veikėja. Gimė 1937 m. gruodžio 31 d. Paliepių kaime (Telšių apskr.). 1956 m. baigė Luokės vidurinę mokyklą (pirmoji laida), 1961 m. – Vilniaus universiteto Filologijos fakultetą, kur studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Baigusi studijas pasiliko dirbti universitete. 1962–1964 m. ėjo LLKJS Vilniaus miesto komiteto skyriaus vedėjos, sekretorės pareigas. 1964–1968 m. buvo LKP Vilniaus miesto komiteto instruktorė, 1968–1972 m. – LLKJS

(Nukelta į 53 p.)

Luokės klebonija apie 1933-uosius metus. Fotografas nežinomas. Fotoreprodukcija iš Reginos Stonkutės-Žukienės archyvo

(Atkelta iš 51 p.)

Tai buvo kaimynystėje gyvenęs jaunas vaikinys Šimkus. Už tai jis gavo 5 metus sunkiųjų darbų kalėjimo. Kalėjo Telšiuose. Atlikęs bausmę į Luokę grįžo jau būdamas stuomeningas vyras, pilna burna auksinių dantų. Žmonės stebėjosi, kad tokia gera kalėjimo duona, jei vyras tokį kūną įgavo ir kad kaliniams už darbą dosniai moka – gyvendamas laisvėje Šimkus tiek auksinių dantų niekada nebūtų susidėjęs...

Luokėje buvo įvykę ir keletas atsitikimų, kuriuos tyrė ir policija. Netoli miestelio, berods Kirklių kaime, besimaudydami pirtyje vyrai kartą bandė savo jėgas. Jaunasis Bagužas pasiūlė vyrams smogti kumščiu jam į krūtinę ir gyrėsi, kad visus smūgius atlaikys. Vyrai sutiko. Deja, nelaimė buvo čia pat. Vienas vaikinys, smogdamas kumščiu, pataikė ne į krūtinę, o į paširdžius. Bagužas krito negyvas. Tai buvo didelė netektis žuvusiojo šeimai, draugams ir artimiesiems. Bagužą palaidojo Luokės kapinėse, prie centrinio tako. Nelaimės kaltininko nenubaudė – buvo pripažinta, kad įvyko nelaimingas atsitikimas.

Apie 1937–1938-uosius metus atsitiko kitas mums nemalonus įvykis. Špitolininkų daržinėje, netoli bažnyčios, vieną vasaros rytą pasikorė klebonijos bernas Bertasius. Jis paliko raštelį, kad apsikrėtė venerine liga ir to kaltininkė yra mūsų tarnaitė Zosė. Ji buvo apie 30 metų amžiaus raudonplaukė mergina. Visi gailėjo vaikino ir smerkė Zosę. Ji turėjo važiuoti pasitikrinti sveikatos į Varnius pas specialistę gydytoją Prancūzevičiūtę. Gydytoja ją ištyrė ir nustatė, kad mergina sveika. Tikėtina, kad sveikas buvo ir Bertasius. Jis, matyt, netinkamai įvertino kai kuriuos savo negalavimus ar pojūčius, į gydytoją nesikreipė ir supanikavęs užsinėrė virvę ant kaklo. Jį palaidojo nešventintoje kapinių dalyje.

Kai mokiausi penktoje klasėje, miestelyje atsitiko kitas nelaimingas įvykis. Kuršėnų gatvėje gyveno Abramavičiai. Vieną ankstyvos žiemos vakarą Abramavičienė kepė duoną ir liepė savo 12 metų sūnui, berniukui darže palaužti kiečių stiebų krosnies padui iššluostyti. Vienmarškinis berniukas išbėgo į lauką ir... dingo. Supykusi motina išėjusi į lauką ėmė sūnų šaukti, tačiau jis neatsiliepė. Tėvai visur jo ieškojo, apklausė kaimynus ir jo draugus. Berniuką rado tik ryte, netoli savo namų, daržo gale įkritusį į seną bulvių rūsio duobę ir negyvą. Bandydamas išlipti iš rūsio, buvo apsidraskęs rankas ir kojas. Mačiau jį gulintį karste. Tėvams buvo didelis sukrėtimas. Laidotuvėse dalyvavo minia žmonių, visi gailėjosi tėvų ir berniuko.

Telšių gatvėje gyveno pasiturintys ūkininkai Gelgutai. Jie turėjo du sūnus – Jokūbą ir Kazį. Abu buvo baigę žemės ūkio mokyklas. Jokūbas dirbo kontrolasistentu (stebėdavo ūkininkų augina-

mus veislinius gyvulius) Suvalkijoje. Nusipirko jis šautuvėlį – montekristą. Atėjęs draugas pavartė ginklą ir juokais pasakė: „Dabar aš tave nušausiu“ ir šovė. Ginklas buvo užtaisytas ir Jokūbas žuvo. Palaidoti jį parvežė į Luokę. Su mama buvau nuėjusi į šermenis, išlydėjau į kapines.

Pasitaikydavo ir vagysčių, ypač turgaus dieną. Per vieną jomarką pavogė mūsų namuose ant aukšto padžiautus skalbinius, kartu su jais – ir mano baltą suknelę, su kuria pasipuošusi barstydavau gėles per bažnyčios procesijas. Vagių nerado.

Svarbus vaidmuo visuomenės gyvenime tais laikais tekdavo paštui. Jis veikė Telšių gatvėje ir teikė pašto, telefono ir telegrafo paslaugas. Telegramas pristatydavo ir kaimo gyventojams, tačiau spaudą jiems reikėdavo atsiimti pašte. Ten buvo telefono komutatorius, juo buvo sujungiami abonementai. Automatinio telefono ryšio tada nebuvo, o ir telefonus, išskyrus valdžios įstaigas, mažai kas turėjo. Paštą arkliais parveždavo iš Tryškių geležinkelio stoties. Pašto valdininkai buvo gerbiami, valdžia dažnai juos keisdavo. Luokės pašto viršininkais yra dirbęs Gaurilavičius, Snarskis (jo žmona buvo akušerė), Čečys (jis buvo vedęs mokytoją). Pašto valdininkais yra dirbę K. Ambrožas, K. Gudavičius, J. Martinkus, K. Haustratas, Sirutis, K. Peteraitis ir keletas kitų luokiškių.

XX a. trečiame dešimtmetyje gyventojus gydė gydytojas ar felčeris Kryževičius. Kurį laiką miestelyje gydytojo visai nebuvo. Vėliau žydų bendruomenė sau pasamdė gydytoją Taubę Narunskaitę, 1928 m. baigusią Kauno universitetą. Ji vertėsi ir privačia praktika. 1938 m. T. Narunskaitė ištėkėjo ir iš Luokės išvažiavo. Tada į miestelį atvyko jaunas gydytojas Sinkevičius su žmona akušere. Po karo jie išvažiavo gyventi į Lenkiją. Luokėje gydytoju yra dirbęs A. Kojelis. Po gaisro į Luokę kartą per savaitę atvažiuodavo dantų gydytoja. Ji savo darbo kabinetui patalpas buvo išsinuomojusi prie turgaus stovėjusiam name. Man ši gydytoja ištraukė užsilikusį pieninį dantį, labai jos bijojau. Šiai gydytojai Luokėje neužteko pacientų, nes gyventojai nebuvo linkę gydytis dantų, ir ji savo darbo praktiką mūsų miestelyje nutraukė. Jai išvykus, luokiškiai dantų gydyti važiuodavo į Telšius, Kuršėnus ar Varnius.

Vaistinę Luokėje 1883 m. įsteigė provizorius Goldbergas. Jos savininkai dažnai keisdavosi. 1924 m. ją nusipirko vaistininko padėjėjas Ch. Zifas. Jis vaistinei vadovauti turėjo samdyti provizorių. Vaistinė veikė prieš bažnyčią stovėjusiam Pikeliui priklaususiam name. Jam sudegus, Ch. Zifas nusipirko greta buvusį seną namą, jį suremontavo ir įrengė gražią vaistinę. Kadangi po gaisro miestelyje sumažėjo gyventojų, Sveikatos departamentas leido Ch. Zifui dirbti vienam. Su vaistininko sūnumi Volfu mokiausi kartu mokykloje ir gimnazijoje, pažinojau ir Volfo dukras – Rožę bei Dorą. Ch. Zifas ir jo sūnus Volfas nacių buvo nužudyti 1941 m. liepos mėnesį kaip ir daugelis kitų Luokės žydų vyrų. Jų palaikai ilsisi Gudiškėje – buvusio Prižginto dvaro miškelyje.

1939 m. į Luokę atvyko veterinaras Petras Petraitis, anksčiau dirbęs Žarėnuose. Prieš metus jis buvo vedęs mūsų bičiulę Valeriją Bužonaitę iš Petraičių kaimo. Jų vestuvėse teko dalyvauti ir man. P. Petraitis, pradėjęs dirbti Luokėje, Telšių ir Tryškių gatvių kampe pasistatė dviaukštį mūrinį namą. Vyras jis buvo aukštas, stambus, labai stiprus. Garsėjo ir kaip abstinentas, išsilavinęs žmogus, mokėjęs vokiškai. Buvo linksmas, mėgo pasakoti žydiškus anekdotus, su visais sugebėdavo rasti bendrą kalbą. Su manimi, vaiku, bendraudavo lyg su suaugusia. Labai jį mėgau. Iki Petraičio atvažavimo, kai susirgdavo mūsų gyvuliai, į pagalbą kviesdavome V. Gvazdovą. Jis iškastruodavo ir paršelius.